

סוכה מה

משה שווערד

1. כפות תמרים מסכת סוכה דף מה עמוד א

מתניתין מצות ערבה כיצד כו'. ק"ק צ"ל לתנא לאשמועינן זה שהיו מביאין ערבה ממקום שנקרא מוצא ותו מה שייכות יש לזה בהדי מצות ערבה ותו מהו זה שהיו מביאים ממוצא והלא בכמה מקומות סביב לירושלים יש ערבה ונראה דנהי דיש ערבה בכמה מקומות באלו היא קצרה והיו צריכים מורביות ענפים שארכם י"א אמה לזקוף אותם בצדי המזבח שכך מצותה כדכתיב אסרו חג בעבותים ולקיים מצוה זו לא היו מוצאים ענפים י"א אמה אלא במקום הנקרא מוצא והיינו דקתני מצות ערבה כלומר של י"א אמה כיצד ולכך פטרו אנשי המקום מהמס שהיו מגדלים ערבה זו בקרקעות שלהם:

2. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף מה עמוד א

משנה - מצות ערבה כיצד מקום היה כו' יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח עכ"ל. וצ"ע למה כתבה המשנה היאך ירדו ולקטו את הערבות. ונראה שגם הבאת הערבות למקדש מהוה קיום מצוה ולא רק זקיפתן בצדי המזבח ונטילתן בלבד. וכן משמע מהרמב"ם (פ"ז מלולב הלכ"א) שמדגיש הבאת הערבות למקדש, וז"ל: בכל יום ויום מז' הימים היו מביאין כו' ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין וכו'.

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוכה דף מה עמוד א

מקום קבוע להגדיל הפרסום שלא כהצדוקים

מתני' מקום הי' למטה מירושלים ונקרא מוצא. וביארו המפרשים דהיו לוקחים משם בקביעות כדי לעשות עסק ממצוה זו להוציא מליבן של בייתוסים שהיו כופרים בזה, לזה היו לוקחים ממקום קבוע שכולם ידעו מזה והיו באים שם ועושים שם עסק גדול, ומצינו כעין זה לגבי העומר שהיו לוקחים בקביעות ממקום קבוע משום סברא זו.

4. תוספות מסכת סוכה דף מה עמוד א

זוקפין אותן בצדי המזבח - היינו לאחר שהקיפוהו פעם אחת למ"ד ערבה בנטילה.

5. תוספות מסכת סוכה דף מה עמוד א

תקעו והריעו ותקעו - משום שמחה.

6. שערים מצויינים בהלכה

דף מה. משנה מצות ערבה כיצד כו' תקעו והריעו ותקעו. פירשו התוס' מחמת שמחה. וצריך ביאור הא איתא במס' ר"ה (לג:): דתרועה ילולי יליל, ופרש"י כאדם הבוכה כו'. וי"ל דיש בכיה מחמת שמחה, וכמש"כ בטו"ז (או"ח סי' רפח) בשם הזוה"ק כשאמר רע"ק שיר השירים היה בוכה שהבין עד היכן הדברים מגיעין.

7. עיין ספר אז ישיר |חלק ירח האיתנים מאמר יא

"שורש וסוד מנהג ההקפות בהושענות" – בענין אם רק כהנים היו מקיפין את המזבח

8. רש"י מסכת סוכה דף מה עמוד א

אני והו – [1] בגימטריא: אנה ה', [2] ועוד: משבעים ושתים שמות הן, הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח: ויסע וגו' ויבא בין מחנה ויט משה את ידו, ושלתן בני שבעים ושתים אותיות, ומהן שם המפורש: אות ראשונה של פסוק ראשון, ואחרונה של אמצעי, וראשונה של אחרון, וכן בזה הסדר כולן, השם הראשון והו: וי"ו של ויסע, ה"א דכל הלילה, וי"ו דויט, ושם השלשים ושבע הוא אני: אל"ף דמאחריהם, ונו"ן ראשון דהענן בחשבון של מפרע, וי"ד דרוח קדים.

9. תוספות מסכת סוכה דף מה עמוד א

אני והו - בגימטריא אנה ה' ועוד משבעים ושתים שמות הן הנקובין בשלשה מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח ויסע מלאך וגו' ויבא בין מחנה וגו' ויט משה את ידו וגו' ושלתן בני שבעים ושתים אותיות ומהם שם המפורש אות ראשונה של פסוק ראשון אחרונה של אמצעי וראשון של אחרון וכן בסדר הזה כולם כך פי' הקונטרס [3] ועדיין צריך טעם לזה למה נשתנו שני שמות הללו דאמרינן להו טפי מאחריני משום דדרשינן באיכה רבתי קרא דכתיב ביחזקאל (א) ואני בתוך הגולה וקרא דכתיב בירמיה (מ) והוא אסור בזיקים כביכול הוא בעצמו והיינו הושענא שיושיע לעצמו.

10. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף מה עמוד א

שם. תוס' ד"ה אני. [חידושי אגדה]. וז"ל - והוא אסור בזיקים כביכול הוא בעצמו והיינו הושענא שיושיע לעצמו עכ"ל. לפעמים כלל ישראל אינם ראויים לישועה בזכות עצמן אלא שע"י ישועתם מתרומם ומתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא. הישועה באה למען שמו המחולל בגויים. בקריעת ים סוף טענו המלאכים נגד הצלת ישראל כי הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז. אעפ"כ הציל הקדוש ברוך הוא את ישראל למען קדושת שמו. ולפיכך השמות "אנו והו" שהם מתארים את צרת השכינה מרומזים בפסוקים דקריעת ים סוף, והם השמות בתפילות ההושענות כי מתפללים אז שישועתנו תהיה מטעם קדוש השם וכביכול שיושיע לעצמו ע"י ישועתנו.

11. ספר בני יששכר - מאמרי חדש תשרי - מאמר יב

ג) מה שאנחנו מתפללין בימים הללו בלשון הושענא, וכן קורין ליום גמר החתימה יום הושענא רבה, נ"ל, דהכוונה היא הושע נ"א, היינו תושיע לנו לקבל צעקתינו בנ"א ימים מן ראש חדש אלול עד היום ההוא, וגם כן הושע נ"א, תושיע לנו ביום הנ"א, יום גמר החתימה מסירת הפתקין לטובה ולרחמים ולחיים ולשלום ולגאולה שלימה לישראל אמן:

12. ערוך לנר מסכת סוכה דף מה עמוד א

במתניתן מקיפין את המזבח שבע פעמים. בירושלמי קאמר זכר ליריחו. ומה שעשו זכר לנס זה ובחג הסוכות דוקא י"ל דעיקר שמחת החג היא להודות ולהלל להקב"ה חסדיו ונפלאותיו דלכך גומרין הלל כל ימי החג ולא כל ימי פסח ועיקר שבת הקדוש ברוך הוא היא על הנסים שבא"י דלכך אמרינן במגילה (יד א) אין אומרים הלל על הנסים שבח"ל ולכן מזכירין נס זה של יריחו שהי' נס ראשון שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל אחר שעברו הירדן ונכנסו לא"י אכן בתקוני זוהר (תקון ו') נתן עוד טעם אחר לז' הקפות ע"ש:

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוכה דף מה עמוד א

טעם ז' הקפות בהושענא רבא: מתנ' ואותו היום היו מקיפין את המזבח ז' פעמים. וביארו הראשונים דהטעם הוא דהרי היו מקריבין כל יום פרים כנגד אומות העולם, וביום השביעי היו משלימין הפרים לע' פרים כנגד ע' אומות העולם, והרי ביריחו להפיל חומות יריחו היו מקיפין ז' פעמים ונפלה החומה, ה"נ אנו מקיפין ז' פעמים להפיל חומת אדום דהוה גלות אחרונה, ושייכא לזה היום, דבזה היום גומרים השלמת הפרים של אומות העולם

14. ערוך לנר מסכת סוכה דף מה עמוד א

במתניתן יופי לך מזבח. מה שאמרו זה בחג הסוכות דוקא מפני שאז הי' למזבח חשיבות יותר שהוצרכו להקיף אותו כדיליף לקמן מאסרו חג בעבותים או מפני שבחג הסוכות הביאו קרבנות צבור ע"ג מזבח יותר מבכל שאר ימות השנה:

15. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף מה עמוד א

יופי לך מזבח יופי לך מזבח. [חידושי אגדה]. ביתן לפרשה ע"פ מש"כ לקמן (נו ב) במעשה של מרים בת בילגה שהיתה מבעטת בסנדלה ע"ג המזבח ואומרת "לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממנו של ישראל". היוונים לחמו דוקא נגד המזבח שבמקדש כי הוא מסמל את מסירת הנפש של עם ישראל לד'. לעומת הצעקות "לוקוס לוקוס" באה התשובה כאן "יופי לך מזבח יופי לך מזבח". בנ"י מוכנים למסור נפשם על המזבח דקדוש השם למען שמו יתברך ותורתו.

כדי להסביר את הוספת ר"א - "ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח", יש להתבונן קודם כל בהבדל בין השם המלא בן ד' אותיות, י - וה, לבין השם בן שתי אותיות, י - ה. ונראה שהשם בן ד' אותיות מפרש את הגאולה השלמה. ובוה נבין את מנהגנו בנוסח אשרי - שאנו מצרפים הקרא תהלת י - הוה יזכר פי ויכרך כל בשר שם קדשו לעולם ועד (תהלים קמ"ה), עם הפסוק ואנחנו נברך י - ה מעתה ועד עולם הללויה (שם קט"ו). ביאור השינוי משם בן ד' אותיות לשם בן ב' אותיות בב' הפסוקים הוא, כי תהלת השם בעת הגאולה השלמה תעבור מפי דוד לכל בשר - לכל בני העולם. כאשר יופיע השם השלם בן ד' אותיות בזמן הגאולה השלמה, אז יברכו כל בני העולם שם קדשו לעולם ועד. ברם בזה"ז לפני הגאולה, בזמני צרה וצוקה, בזמני לחימה נגד הרשעות והרע שבעולם, אין השם שלם אלא חסר, שיש הסתר פנים, ואין הופעה אלא לשם בן ב' אותיות. לעת עתה אנחנו - כלל ישראל - לבדנו מברכים ומשבחים לו, כי רק אנחנו מבינים שאפי' בעת צרה כזאת חייבים לברך לי - ה, משא"כ שאר בני האדם שבעולם. וזו כונתו של ר"א והוספתו - "ליה ולך מזבח" - אנו משבחים לי - ה אפילו בזמן צרה ומלחמה, כשהמדה היא שם בן ב' אותיות, ועדיין חסרה הגאולה השלמה.

16. בית חדש על או"ח סימן תרס

(א) ואחר כך אומר הושענות ויש שאין אומרים קדיש קודם הושענות. טעם הושענות אלו שאנו אומרים אחר תפלת המוספין הם דוגמת מה ששינוי (מה). בכל יום מקיפים את המזבח פעם אחת ואומרים אנא יי' הושיעה נא ובגמרא (מג ע"ב) שקלינן וטרינן אי הואי האי היקף בלולב או בערבה ואנו סוברין כמאן דאמר בלולב ולפיכך נוהגין להקיף בלולב כל שבעה ואומרים הושענא זכר למקדש [1] ומאחר שאותה ההקפה שבמקדש היתה אחר הקרבת קרבן מוסף והתפללו תפלת מוספין כדמשמע מדתנן (מה). בשעת פטירתן מה היו אומרים יופי לך מזבח וכו' דאלמא שתיכף אחר ההקפה נפטרו והלכו להם אף אנו עושין כן ואומרים הושענא אחר תפלת המוספין ונפטרינן לשלום אלא דיש אומרים דלאחר שסיימו כל התפלה ואמרו קדיש מתחילין לומר ההושענות ויש אומרים דראוי לכלול תפלה זו בהושענות דרך תחנונים סמוך לתפלת המוספים ואחר כך לומר קדיש על הכל וכן אנו נוהגין:

17. כף החיים על או"ח סימן תרס

[ד] שם. ולהקיפה פעם אחת בכל יום וכו'. [2] ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה, ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא הספר שלא לצורך כיון שאין קורין בו, אלא שאין נוהגין כן. טור. ומה שכתב שאין נוהגין כן ר"ל אלא שמחזיר השליח צבור תפלת מוסף ואומר קדיש ואחר כך אומר הושענות ומקיפין וכמו שכתב הטור סוף סימן תרנ"ט וריש סימן זה יעו"ש. וכן כתב הב"ח. [3] אמנם בשער הכוונות שם כתב דאחר נטילת לולב ונענועיו בברכה ובהלל אז עושין ההקפות. וכן כתב בפרי עץ חיים שער כ"ט פרק ג', ועיין שם בהגהת הצמח הטעם בסוד יעו"ש. וכן כתב מהר"ם גלאנטי בספר קרבן חגיגה סימן פ"ו דבירושלים עיר הקודש ת"ו נוהגין לעשות ההקפות אחר הלל יעו"ש, והביא דבריו יד אהרן בהגהות הטור. וכן כתב החיד"א בספר מורה באצבע סימן ט' אות רצ"ג דטוב לעשות ההושענות תיכף כמנהג ארץ ישראל ת"ו כמו שכתב הרב המג"ן עכ"ל. וכן כתב בספרו לדוד אמת סימן ד' אות י"ג. וכן הוא מנהג חסידי בית אל יכב"ץ אשר בעיר קדשינו ירושלים ת"ו ההולכים על פי דברי האר"י ז"ל. ומשמע משער הכוונות דף ק"ח ע"א דאין אומרים קדיש תתקבל אחר הלל אלא אחר ההקפות יעו"ש. וכן משמע בפרי עץ חיים שער כ"ט פרק ו' יעו"ש. וכן הוא מנהג חסידי בית אל יכב"ץ:

18. שו"ע או"ח סימן כח

(ג) מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן:

19. ביאור הגר"א על או"ח סימן כח

[ג] ס"ג מנהג החכמים כו'. רד"א וא"ח בשם גאון וכמ"ש בפ"ד דסוכה בשעת פטירתו כו' וכמ"ש בגמ' שם:

20. מהרש"א על סוכה דף מה/א

יופי לך מזבח יופי כו'. הכפל בזה ע"פ מ"ש בסוף מכילתין בבת בילגה שנשתמדה כו' והיתה מבעטת בסנדלה ע"ג מזבח כו' ואמרה עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל כו' הרי שביזתה המזבח במעשה ובדבור אנו לא כן דעתנו אבל יופי לך מזבח במעשה ויופי לך בדבור ור"א הוסיף בזה לומר ליה אנו מודים כפול שאין אנו כופרים לא במעשה ולא בדבור כמו שכפרה בת בילגה ואמרה ואי אתה עומד עלינו בשעת הדחק ולמזבח אנו משבחין בדבור ומקלסין במעשה וק"ל:

21. כפות תמרים מסכת סוכה דף מה עמוד א

ר"י בן ברוקה אומר חריות כו'. בענין חבוט ערבה דאמרינן לעיל חביט חביט ולא בריך [1] פירש"י לשון נענוע נראה מדבריו שלא היו חובטין אותה בקרקע אלא מנענעין אותה בלבד [2] והרמב"ם כתב דחובטה ע"ג קרקע ונראה לי ראייה להרמב"ם מדברי ר"י בן ברוקה דע"כ לא פליג אתנא קמא אלא במה היתה החבטה דלת"ק בערבה ולר"י בן ברוקה בחריו דקל אבל הכל מודים דחבטה הוי ע"ג קרקע ודוק:

22. שו"ע או"ח סימן תרסד

(ד) שיעור ערבה זו אפילו עלה אחד בבד אחד: הגה - מיהו מכוער הוא להיות עלה אחד בבד אחד (טור בשם רב האי); ע"כ נהגו לעשות ההושענות יפים, משום: זה א-לי ואנוהו (שמות טו, ב) ושיעור ארכה, כשיעור אורך ערבה שבלולב: הגה - וכל הפוסל בערבה שבלולב, פוסל בערבה זו (מדברי ר"ן פרק לולב וערבה); וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש: הגה - וי"א שצריך לנענע בה (טור בשם רש"י); ונהגו לעשות שתיהן, מנענעין בה ואח"כ חובטין אותה:

23. תוספות מסכת סוכה דף מה עמוד א

מיד תינוקות שומטין לולביהן - [1] לולבי תינוקות שומטין הגדולים מידן ואוכלין אתרוגייהן של תינוקות ואין בדבר גזל ולא משום דרכי שלום אלא שכך נהגו בו מחמת שמחה כך פי' בקונט' ויש ללמוד מכאן לאותן בחרים שרוכבים בסוסים לקראת חתן ונלחמים זה עם זה וקורעין בגדו של חבירו או מקלקל לו סוסו שהן פטורין שכך נהגו מחמת שמחת חתן [2] ועוד יש לומר דמתני' לא איירי כלל שיחטפו הגדולים מידן של תינוקות אלא מיד כלומר לאלתר תינוקות שומטין לולבי עצמן מתוך הערבה לפי שהלולב ארוך ושוחקין בו ואתרוגייהן היו אוכלין והשתא נחא הא דפריך בגמרא למאן דאמר אתרוג בשביעי מותר דהכא משמע תינוקות אין גדולים לא ובקונט' דחק לפרש דהכי פריך תינוקות דווקא שלא הוקצה למצוה גמורה אבל של גדולים הוקצה למצוה גמורה אסורין כל היום וקשה דא"כ הוה ליה למימר דתינוקות אין דגדולים לא.

24. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף מה עמוד א

כל הנוטל לולב באגודו כו'. דהיינו עשיית לולב באגודה והדס בעבותו היא מצוה כאילו בנה מזבח ונטילתו היא מצוה כאילו הקריב קרבן ולכך לא נקט רק לולב דשייך ביה עשיית אגודה והדס דשייך ביה עבות:

25. שערים מצויינים בהלכה

כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו כו'. צריך ביאור כיון דאמר לולב באגודן ממילא יש שם הדס וערבה, ולמה פרט הדס, ועוד דאמר הדס בעבותו, ואם אינו עבות הוא הדס שוטה ופסול כדקי"ל לעיל (לב:). וראיתי במרומי שדה שפי' דהאי בעבותו היינו עב, דאגודה הוא עב ע"י הרבה הדסים. ועי' במפרשי התנ"ך ביחזקאל (לא-ג) עה"כ ובין עבותים היתה צמרתו, המובא ברש"י

כאן, ועי' ברש"י להלן (ע"ב ד"ה בעבותים) בהמות עבות ושמונת. ומכאן מקור למש"כ הרמב"ם (לולב פ"ז ה"ז) דאם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא. ועי' מה שכתבנו לעיל (לד: ד"ה ערבי).

26. רש"י מסכת סוכה דף מה עמוד ב

באכילה ושתיה – [1] שקורא לחג עונג במאכל ומשתה, [2] ויש אומרים: יום שלאחר החג.

27. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף מה עמוד ב

כל העושה איסור לחג באכילה כו' לפרש"י לשון איסור לא ידעתי לפרש [3] ולולי פירושו נראה דאיסור כמשמעו שעושה לו איסור וגדר במצות אכילה ושתיה בחג דהיינו שלא לאכול אכילה גסה ושלא ישתכר יותר מדאי שאינו לש"ש והרי אותו מותר שלא אכל ושתה נחשב לו כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן ועד"ז אמרו בפ' הרואה פתח במזבח וסיים בשלחן מה מזבח מכפר אף שלחן מכפר כו' כמפורש בחידושו ס"פ ח"ה:

28. שער הכוונות - דרושי אסרו חג דרוש ב

ובזה נבא אל ביאור הכתוב אל ה' ויאר לנו כו' פי' כי הנה עתה ביום אסרו חג עולם העשיה הוא למע' ביצירה הנק' אל הויה כנו' והנה אל הויה במילואם הם בגי' יא"ר כזה אלף למד הוא קפ"ה יהוה הוא כ"ו והם כמנין יאר ונמצא כי אל ה' הוא עצמו כשמתמלא נעשה כמנין יא"ר וזהו אל ה' ויאר לנו ר"ל כי מן אל יהוה שנעשה יאר אנו מתפללין שימשיך אותה הארה לנו וזהו ויאר לנו וביאר [4] כי ענין ההארה הזו שאנו רוצים להמשיך הוא לפי שעתה הוא יום אסרו חג אשר פירושה הוא מלשון עשו איסור לחג וקשר שלא תסתלק קדושת החג לגמרי אמנם נתקשר בקדושת החג כדי שתשאיר לנו קצת הארה מן החג ביום זה של אסרו חג וזמש"ה ויאר לנו אסרו חג כו'.

29. שו"ת תורה לשמה סימן קמ

טעם שאסרו חג נקרא בשם בן המועד. שאלה מצינו בירושלמי בפ"ק דע"ז דקרו ליה לאסרו חג בריה דמועדא ופירשו לנו הראשונים שהוא ר"ל בן המועד וכנו' בבית יוסף א"ח סי' תצ"ד ולא ידענו טעם לזה למה נקרא בן המועד. יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה הנה ודאי ראוי לקראו בן המועד מפני כי קדושתו נולדה ונמשכה מקדושת המועד וכמש"ה אסרו חג בעבותים כלומר עשו איסור וקשר לחג שלא תסתלק קדושת החג לגמרי אמנם נתקשר בקדושת החג כדי שתשאיר לנו קצת הארה מן החג ביום זה של מוצאי החג על כן שפיר נקרא בן המועד כי ממנו נולדה ונמשכה קדושתו של יום זה ואם אל סודו תדרשו כאשר מפורש יוצא בכונות המקובלים מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל אז תבין כי יאה ויאה תואר בן המועד על אסרו חג בסוד ברא כרעיה דאבוהי.

ולפי דרכי אזהיר אתכם במה ששמעתי שבעיר שלכם אינם נוהרים בכבוד אסרו חג של שבועות וד"ז הוא פלא גדול עליכם מה מצאתם טעם לזלזל בו ח"ו ואדרבה הוא הגדול ביותר ואם התגרים וכל בעלי חנויות ובעלי מלאכות יוצאים זה לחנותו וזה למלאכתו ולובשים בגדי חול ואוכלים כשאר ימות החול במה נעשה איסור וקשר לחג שלא תסתלק קדושתו מאתנו אלא ישאר לנו קצת הארה מן החג והלא בתפילה לא יש הפרש ובמה יהיה הקשר אם לא ינהוג בו האדם כמו חול המועד ללבוש בגדי שבת ולמנוע עצמו מן מקח וממכר וממלאכה שאינה דבר האבד הלא מצינו ביה"כ שארז"ל מאחר שאין בו אכילה ושתיה כבדהו בכסות נקיה גם הצריכו שיהיה השלחן ערוך ומטה מוצעת כמו שבת וכן בזה צריך לעשות היכר כדי שבזה היכר שאנחנו עושים לכבודו גורמים להתקשר בקדושת החג וישאר עלינו קצת הארה מן החג ביום זה ולכן הנזהר בזה תבא עליו ברכת טוב. והיה זה שלום ואל שדי ה' צ-באות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו.

30. שפת אמת על סוכה דף מה/ב

בגמ' כל המצות כו' עצי שטים עומדים פי' דעומדים מיותר דהא מפורש בכתוב אורך הקרש שתי ידות לקרש ואתי עומדים לדרך גדילתן וכ"כ המהרש"א ביומא, אך יש לעיין מנ"ל דבכל המצות כן דילמא דוקא בקרשים, ותו דלכאורה משמע דבמשכן גופי' בשלחן וארון ומזבח לא קפדינן על דרך גדילתן וכן רש"י ז"ל מדייק הכא קרשי המשכן ועמודים ולולב כו' ואמאי לא מזבח וארון, וגם צל"ע בעץ ארז דפרה ומצורע אי בעי נמי דרך גדילתן:

31. מאירי על סוכה דף מה/ב

כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן ידי חובה אלא כדרך גדילתן כגון נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג וכיוצא באלו אינו יוצא בנטילתן אא"כ הוא נוטלן ראשן מלמעלה וזנבן מלמטה כדרך גדילתן שנאמר עצי שטים

עומדים והיה לו לומר ועשית את הקרשים עומדים שהרי הענין שיהו הקרשים עומדים כדרך גדילת העצים וכבר ביארנוה למעלה:

32. שערים מצויינים בהלכה

דף מה: כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה מעה"כ כאילו בנה מזבח והקריב עליו כו'. פרש"י יש אומרים יום שלאחר החג עושה סעודה כו'. והא דתקנו לעשות ביום ולא בלילה כמו מלוה מלכה במוצ"ש, [כתב בסה"ק שער יששכר מדאמרינן הכא דהוי כמו הקרבת קרבן, והקרבת קרבן אינו אלא ביום.] והא דאין עושין סעודת מלוה מלכה ביום, נ"ל שזהירין שלא לחקות הגוים הנוצרים שזה יום אידם. ועי' מה שכתבנו במס' תענית (כו: מפני הנוצרים) ובמס' ע"ז (ו. ד"נ יום א').

33. טור או"ח סימן תרל

יש מדקדקין שכשעושין דופן מקנים להעמידן דרך גדילתן כדאמרינן גבי לולב שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתן וא"צ כיון שדפנות כשרים מכל דבר:

34. בית חדש על או"ח סימן תרל

(י"ב) יש מדקדקין וכו'. בפרק לולב וערבה (מה ע"ב) [אמר חזקיה אמר רבי ירמיה] משום רבי שמעון בן יוחאי כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר (שמות כו טו) עצי שטים עומדים שעומדים דרך גדילתן ומכאן למדנו ללולב שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתו ומשם למדו המדקדקים שהוא הדין בדפנות הסוכה שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתן דמאי שנא משאר כל המצות ומה שהביאו ראיה מלולב לאו דוקא לולב אלא משום דלגבי לולב איתמר נקטו לולב: ומ"ש רבינו ואינו צריך כיון שדפנות כשרים מכל דבר. אפשר לומר דטעם המדקדקים דודאי אם עשאו מכל דבר כשר אבל כשעשאו מגידולי קרקע אם כן המצוה נעשה בגידולין ואינו יוצא בהן אלא דרך גדילתן אי נמי ...

35. ספורנו עה"ת ספר שמות פרק לח פסוק כא

אלה פקודי המשכן... משכן העדות. ספר מעלות זה המשכן שבשבילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים. ראשונה, שהיה משכן העדות, שהיו בו לוחות העדות. ב', אשר פקד על פי משה. ג', שהיתה עבודת הלויים ביד איתמר, כי אמנם משמרת כל חלקי המשכן ביד איתמר היתה. ד', ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה, שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו, מיוחסים וצדיקים שבדור, ובכך שרתה שכינה במעשי ידיהם ולא נפל ביד אויבים. אבל מקדש שלמה שהיו עובדי המלאכה בו מצור, אף על פי ששרתה בו שכינה נפסדו חלקיו, והוצרך לחזק את בדי הבית ונפל בסוף הכל ביד אויבים. אבל בית שני שלא היה בו גם אחד מכל אלה התנאים לא שרתה בו שכינה ונפל ביד אויבים, כי אמנם בית שני לא היה משכן העדות, שלא היו בו לוחות העדות, ולא פוקד כי אם על פי כורש ולא היו שם בני לוי, כמו שהעיד עזרא באמרו ואבינה בעם ובכהנים, ומבני לוי לא מצאתי שם ומן המתעסקים בבנינו היו צידונים וצורים, כמבואר בספר עזרא:

36. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוכה דף מה עמוד ב

הקמת המשכן לעת"ל

שמה תאמר אבד סיברם ובטל סיכויים וכו'. ולכאן צ"ב הא הו קרשים אלו של משכן ואח"ז בנו המקדש ולא מקרשים אלו, והכא על לעתיד לבוא מיירי ולעתיד לבוא הרי מקדש ד' כוננו ידיך, וחזינא מהכא חידוש דלמשכן יש קיום לעתיד לבוא ועומד בבנינו אף על פי שלא ישמש זה למקדש עצמו מ"מ ידא לו קיום והשתמשות שם.

37. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף מה עמוד ב

הא דמסתכלי באספקלריא המאירה כו' עיין באורך בערוך ערך אספקלריא ויש לדקדק דמסיק הכא דמסתכלי באספקלריא מאירה לא הוה פחות מל"ו צדיקי ואנן אמרינן בפרק החולץ דמשה לחוד ראה באספקלריא מאירה וכל הנביאים לא ראו באספקלריא מאירה וי"ל דהתם נביאים קאמר אבל הכא בצדיקים וחכמים כמו רשב"י וחביריו קאמר וכדאמרי' דחכם עדיף מנביא ומיהו ק"ק מההיא דפרק ג"ה אילו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים עליהם כו' ע"ש במאי מתוקמא מנין מ"ה צדיקים וי"ל דהתם בצדיקים במעשים בעלמא קאמר והכא בחכמים בעיון מושכלים קמיירי וק"ל:

38. ערוך לנר מסכת סוכה דף מה עמוד ב

בגמרא הא דמסתכלי באספקלריא המאירה. במהרש"א ח"א הקשה הא ביבמות (מט ב) אמרינן דכל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה חוץ משה ומה שתירץ דחכם עדיף מנביא הוא דוחק לענ"ד לומר שיגרעו כל הנביאים ממעלת הצדיקים שאינן פחות בכל דור מל"ו אבל לענ"ד י"ל דהכא איירי ממקבלי פני שכינה ע"י אספקלריא המאירה שאין ביניהם מחיצה שאינה מאירה אבל לא שהם רואים השכינה דהא קאמר פני השכינה וזה אפילו משה לא ראה כדכתיב ופני לא יראו אע"כ דקבלת פני שכינה לאו היינו ראי' אבל התם נביאים כתיב ואראה את ד' דהיינו ראי' ממש לצד השכינה ובזה קאמר דהך ראי' היתה בכל הנביאים ע"י אספקלריא שאינה מאירה חוץ משה:

עוד הקשה המהרש"א בח"א הא בחולין (צב א) אמרינן דמ"ה צדיקים הם בכל דור שהעולם מתקיים עליהם וגם זה ל"ק לענ"ד די"ל דלקיום העולם בעינן מ"ה צדיקים ומהם צריכים שיהיו ל"ו מסתכלים באספקלריא המאירה והשאר אפילו מסתכלים באספקלריא שאינה מאירה:

עוד הקשה המהרש"א בחלק (צז ב) על הך מימרא דמשמע דעיילי בבר הם מעלה השלישית והם פחות מל"ו והרי רשב"י נסתפק גם באילו אם אלף הן ותירץ בדוחק ע"ש ולענ"ד ל"ק"מ דהא לא קאמר רק שלעולם אין פחות מל"ו דמסתכלי באספקלריא המאירה ולא פחות משנים דעיילי בלא בר אבל אפשר שהם יותר הרבה מל"ו ואפשר שיהיו הרבה יותר מאלף:

39. תוספות מסכת סוכה דף מה עמוד ב

אחד זה ואחד זה שבעה - אין סוכה ולולב שוין לברכה דאלולב אין מברך אלא פעם אחת ביום אבל סוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה וישן ואפילו עשר פעמים ביום מברך אכל אחת ואחת מידי דהוה אתפילין כל זמן שמניחן והיינו טעמא דסוכה דאי מתרמי ליה סעודתא לא אפשר למיכל חוץ לסוכה אף על פי שכבר אכל בו ביום בסוכה וכן תפילין כל היום מצותן שיהו מונחין בראשו ובזרועו אבל לולב אין עיקר מצותו אלא פ"א ביום כדאמ' (לעיל ד' מב.) מדאגבהיה נפיק ביה.

40. תוספות מסכת ברכות דף יא עמוד ב

וא"ת מפני מה אין אנו מברכין לישן בסוכה. [1] וי"ל דברכה דאכילה שמברכין לישב פוטרנו. [2] א"נ משום שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין ביזו לישן כל שעה שירצה. והיה אומר ר"ת כשאדם עומד ממטתו לבילה (בשחרית) ללמוד שא"צ לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אתמול שחרית פוטר עד שחרית אחרת ולא נהירא. והצרפתים נהגו לומר פסוקים וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה (פ"א דפאה) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו' שהיא ברייתא (מס' שבת קכז.) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אתר. אבל א"צ כמו שכתבתי כבר.

41. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף יא עמוד ב

תוס' ד"ה שכבר נפטר וא"ת מפני מה אין מברכין לישן בסוכה וי"ל שמא לא ישן. נ"ב אף על גב דקי"ל דמברכין המפיל על שינה וג"כ יש חששא שמא לא ישן שאני התם דהברכה על טבע השינה אשר נתן ה' לכל יצורי חלד ואף על גב דלא ישן עתה מ"מ ענין השינה ישנה בעולם. אבל הכא עקר הברכה על שינת בסוכה וכתבו שפיר שמא לא ישן עתה ועל אליהו רבה סי' רל"א ס"ג שהביא קושיא זו בשם הרב ברכת אברהם ותירץ ג"כ כנ"ל ע"ש:

42. רא"ש על סוכה פרק רביעי - סימן ג

העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו וכו' נכנס לישב בה אומר לישב בסוכה. כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' סוכה הל' יב) דיש לקדש מעומד משום עובר לעשייתו ולדבריו היה צריך לברך קודם שיכנס בה דהכניסה היא המצוה ולא הישיבה דאם היה אוכל מעומד היה צריך לברך על הסוכה אלא ודאי כיון דמצות סוכה היא אכילה וטיול אם מברך אחר שישב מיקרי שפיר עובר לעשייתו כדאיתא בירושלמי דברכות פרק הרואה העושה ציצית לעצמו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות ציצית נתעטף אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית אלמא אף על פי שכבר נתעטף מברך לפי שהמצוה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד וכן נמי בסוכה המצוה נמשכת כל זמן אכילה ובסוכות תשבו פי' תתעכבו כמו וישב העם בקדש (במדבר כ) וכן ופתח אהל מועד תשבו (ויקרא ח) ולישב בסוכה היינו נמי להתעכב בסוכה ואם כן מיקרי שפיר עובר לעשייתו אם מברך אחר הישיבה וכן כתב מר רב צמח גאון ז"ל אף על פי שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש הכוס וסעודה לפניו סודרן על הכוס ורבינו מאיר היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אף בחול משום דקאמר נכנס לישב בה מברך הלכך ראוי שתקדום ברכה לברכת המוציא מיד אחר הישיבה והעם לא נהגו כי רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל בה ושינה אלא דוקא בשעת אכילה הלכך ראוי שיברך תחלה ברכת המוציא שמתחיל הסעודה ואחר כך יברך על הסוכה. ומה שאין מברכין על הסוכה בשעת השינה ואף על פי שמצינו בה חומר יותר מבאכילה דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה. היינו טעמא דשמא לא יוכל לישן והוי ברכה לבטלה. ורבינו תם פירש לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה אבל שאר טיול ושינה שעושים בסוכה מפלים לגבי האכילה והיא פטרתו.

43. בית הלוי על שמות פרק יט פסוק ה

ושמרתם את בריתי. ... וזאת תורת האדם המעולה הקובע עתים לתורה לבל יסיח דעתו מתורתו וגם בעת עסקו בצורך פרנסתו יהיה דעתו למען יוכל לעסוק בתורה תיכף אחר העסק ולחזור ללימודו, וגם בעת עסקו בהפרנסה יתבונן תדיר בכל מה שהוא עושה אם הוא ע"פ תורה אם אין בו איסור גזל או אונאה וכדומה נמצא דגם אז דעתו על תורתו, ובזה יבואר הכתוב (ירמ' ט') מי האיש החכם ויבין את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה כו' ויאמר ה' על עזבם תורתי אשר נתתי לפניהם ולא הלכו בה, ואיתא במס' ב"מ (דף מ"ה) דבר זה שאלו לחכמים ולא פירשוהו ולנביאים ולא פירשוהו עד אשר פירשו הקב"ה בעצמו. ולכאורה קשה אם היו חוטאים בפועל בחטאים גלויים למה לא ידעו מזה החכמים והנביאים. רק הכוונה שהם היו עוסקים בתורה וגם בדרך ארץ אשר זה הוא דרך המעולה לרוב עובדי ה' וכמו שאמר בברכות (שם) הרבה עשו כר"י ועלתה בידם וע"כ אח"כ כשראו החכמים מה שהגיע להם אח"כ מהעונש לא ידעו טעם למה הגיעם כה, עד שפירשו הקב"ה ואמר על עזבם תורתו ולא הלכו בה. פי' דבעת שהלכו לעסקם הסיחו דעתם מהתורה ולא היה דעתם עליה וזהו פירושו של עזבם תורתו, וזהו דבר התלוי בעומקא דליבא שאינו ידוע רק להיודע תעלומות ברוך הוא. והנה בגמרא מסיים על עזבם תורתו שלא ברכו בתורה. ולכאורה יש לכוין להנאמר למעלה, דהרא"ש כתב בברכות (פ"א סימן יג) דמש"ה סגי בברכת התורה פעם אחת ביום ולא אמרינן דכשמפסיק לילך לעסקו וחוזר אח"כ ללמוד יברך שנית כמו בסוכה ותיריך משום דאינו מסיח דעתו ממנה ודעתו לחזור ללמוד, אבל שכיון שהם הסיחו דעתם ממנה בשעת עסקם הרי מה שלמדו אח"כ היה בלא ברכה. וזהו דרך חידוד קצת:

44. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף מה עמוד א

שם. במשנה - ואותו היום וכו'. [חידושי אגדה]. איתא בזהר שמדת ר"ה לפני התקיעות היא מדת הדין, וקריאת פרשת עקידת יצחק בר"ה מתארת איך שמדת החסד, דהיינו אברהם, גוברת על מדת הדין, דהיינו יצחק. בשעת תקיעת השופר בר"ה גוברת מדת החסד על הדין וככה הוא עד לאחרי יוה"כ שמדת הדין חוזרת לאיתנה. בהושענא רבה שוב מתעוררת מדת החסד. תחינת אני והו בהושענא רבה היא בקשה שמדת החסד תתגבר על מדת הדין ששלטה כל ימי החג.